

În anul 2021 o expoziție la Muzeul Evreiesc, **Louise Bourgeois, Freud's Daughter** o privește pe artistă prin prisma întâlnirii sale cu psihanaliza, a luptei cu ceea ce ea a numit "mintea ei stricată" și a darului pe care îl reprezintă povara acesteia. "Să nu mă lași niciodată să mă eliberez de/această povară care nu mă va lăsa niciodată/ să fiu liberă", scria ea la sfârșitul vieții sale. Expoziția prezintă o selecție amplă a lucrărilor lui Bourgeois, aproximativ 50 de piese luate din toate deceniile operei sale, inclusiv monumentală *Passage Dangereux*, cea mai mare construcție a sa, cu camerele sale asemănătoare unor colivii, împodobite cu tapiserii uzate, oglinzi, păianjeni, o proteză, precum și un set de scaune rupte atârând deasupra a patru picioare sculpturale fixate de stâlpi, picioarele unui cuplu care copulează. Arta se întrepătrunde cu o selecție de hârtii, însemnări pe care le-a făcut ca răspuns la agonia emoțională și la tratamentul analitic.

"Vreau pur și simplu să știu ce pot face Freud și tratamentul său, ce au încercat să facă, ce se așteaptă să facă, ce ar putea face, ce ar putea să nu reușească să facă sau ce nu au fost în stare să facă pentru artist aici și acum", cerea Bourgeois într-un eseu angoasat publicat în 1990. Ea scria despre colecția de artefacte și antichități a lui Freud și a intitulat-o *Jucăriile lui Freud*, referindu-se la statuetele și obiectele pe care Freud le-

a aranjat pe rafturi, pe biroul său și în dulapurile din cabinetul său de consultații. În mod oblic, ea făcea aluzie și la pacienții săi, pe care îi numea "viermi", care mureau în mod constant din cauza suferinței lor și erau înviați.

Când Bourgeois și-a pus întrebările despre Freud și psihanaliză, ea reconsidera valoarea propriului tratament, care a durat din 1951 până în 1985, ajungând la final când analistul ei, Henry Lowenfeld, a murit. Chiar înainte de căderea ei, ea îl citise pe Freud și o mare parte din literatura psihanalitică. Răspunsul la care a ajuns a fost atât o acuzație, cât și o reconciliere: "Adevărul este că Freud nu a făcut nimic pentru artiști, sau pentru problema artistului, pentru chinul artistului - a fi artist implică o anumită suferință." Mai târziu în viață, ea a fost mai disprețuitoare. "Freud și Lacan au lătrat la copacul greșit", a spus ea.

Bourgeois, care a trăit până la vârsta de 98 de ani, a suferit de depresie, anxietate și fobii chinuitoare pe tot parcursul lungii sale vieți. Volatilitatea ei era legionară; odată a aruncat pe fereastră piciorul de miel de la o cină de familie. Puteți intra pe YouTube și să o vedeți cum, furioasă, sparge mulaje din ghips ale sculpturilor sale pe podeaua unui atelier. Cei care au cunoscut-o au recunoscut că temperamentul ei înflăcărat făcea parte dintr-o vulnerabilitate neobișnuită, povara inevitabilă care și-a pus amprenta asupra artei sale. Era prezentă în desenele și picturile sale autobiografice din anii 1940, în tabloul alegoric roșu sângeros din 1974, *The Destruction of the Father*, și în sculpturile din țesătură de la începutul anilor 2000, manechine sau păpuși enigmatice, efigii pentru amintirile traumatice și spaimetele fantomatice ale artistei.

Louise Bourgeois, bineînțeles, nu era fiica lui Freud. Ea s-a născut în ziua de Crăciun la Paris, în 1911, în același an în care Freud se afla la Viena, la mijlocul secolului evreiesc, publicându-și mica sa carte despre Leonardo da Vinci. Părinții lui Bourgeois erau bine educați, liberali și de succes, proprietari ai unei galerii pariziene specializate în tapiserii antice, care în timpul

copilăriei ei s-a extins la un atelier de reparat și restaurat tapiserii în Choisy-le-Roi. În copilărie, lui Louise îi plăcea să dea o mână de ajutor, folosindu-și talentul artistic pentru a redesena figuri uzate, adesea fragmente de picioare umane sau pantofi cu cataramă și labe de câini de vânătoare și copite de cai în partea de jos a tapiseriei deteriorate.

La Tel-Aviv

Povestea copilăriei și a tinereții lui Bourgeois este bine cunoscută și face parte integrantă din realizările sale artistice idiosincratice și prodigioase. Tatăl ei era o figură carismatică, în același timp fermecătoare și sadic dominatoare, care a fost rănit în timpul Primului Război Mondial. Mama ei, îngrijorată de sănătatea și de aventurile lui, l-a urmărit în diverse tabere, precum și la spitalul militar din Chartres, unde a fost răsfățat de frumoasele asistente. Louise, al doilea și preferatul celor trei copii ai părinților ei, a fost adusă cu ea. Șocul războiului, priveliștile îngrozitoare ale răniților, anxietatea legată de abandon și conștientizarea involburată a trădărilor tatălui ei au devenit trauma de bază a vieții sale emoționale timpurii. Când Louise avea 5 ani, mama ei s-a îmbolnăvit de gripă și nu și-a mai revenit niciodată complet. Tânăra femeie pe care tatăl ei a angajat-o ca guvernantă a devenit amanta lui și a locuit în casa lor timp de 10 ani. După moartea

mamei sale în 1932, Louise a încercat să se sinucidă.

Bourgeois a studiat matematică la Sorbona, dar, răzvrătindu-se împotriva tatălui ei, a lăsat deoparte calculul și geometria euclidiană și a început să urmeze cursuri de artă și istorie a artei. În 1938, l-a cunoscut și s-a căsătorit cu istoricul de artă american Robert Goldwater, specialist în modernism și artă primitivă. Când s-au mutat în același an la New York, Bourgeois s-a angajat cu adevărat să devină artistă. Ideile freudiene teoriile psihanalizei erau foarte prezente în lumea lor socială, care includea profesori universitari, curatori, artiști și scriitori. Goldwater însuși a scris o carte celebră în anii 1960, *Space and Dream* (Spațiu și vis), care se concentra pe sursele inconștiente ale artei moderne. Pe măsură ce Bourgeois se dezvolta din punct de vedere artistic și pe măsură ce viața ei emoțională devenea din ce în ce mai turbulentă din cauza poverii de soție și apoi de mamă a trei băieți, cu presiunile sociale aferente, a căutat modelele teoretice ale lui Freud ca bază pentru a-și înțelege atât creativitatea, cât și problemele.

În 1951, tatăl lui Bourgeois a murit, iar ea a căzut într-o depresie aproape iremediabilă, uneori incapabilă să se ridice din pat, să se mbrace sau chiar să se spele pentru o zi. În

mizeria ei, a apelat la psihanaliză și, timp de aproape 12 ani, a făcut relativ puțină muncă artistică, deși analiza a declanșat o abundență aproape obsesivă de cuvinte. Bourgeois a ținut un jurnal în cea mai mare parte a vieții sale, începând de la vârsta de 11 ani, dar în anii de după depresie, jurnalul ei obișnuit a fost înlocuit aproape în întregime de notițele psihanalitice.

Hârtiile care apar în expoziția de la Muzeul Evreiesc provin dintr-o arhivă de aproximativ o mie de foi volante depozitate și uitate în casa ei din Chelsea, apoi redescoperite în două loturi, unul în 2004 și celălalt în 2010. Bătute la mașină și scrise de mână în franceză și engleză, cu pixul și creionul, uneori cu desene mâzgălite, numere de telefon sau date de întâlniri, acestea sunt înregistrări de introspecție, vise, amintiri, temeri, aspirații, gânduri despre procesul psihanalitic, dialoguri interioare cu analistul ei și momente de revelație: "când nu "atac" nu-mi simt viața".

Juxtapunerea artei și a scrierilor adesea strălucite oferă o perspectivă unică asupra dezvoltării imaginației lui Bourgeois.

Deși spunea că nu are încredere în cuvinte, scrisul a ajutat-o să conțină revărsarea înspăimântătoare a sentimentelor stârnite, demonstrând că era la fel de mult scriitoare ca și artistă. Însemnările ei sunt banale, intime, sfâșietoare, ascuțite și contondente, presărate cu genul de americanisme pe care vorbitorii non-nativi le transformă, fără să vrea, în poezie. În mijlocul unei foi de hârtie aliniată, ea scrie: "el vorbește ca o sticlă de lipici - ea vorbește cu un topor..." și câteva rânduri mai jos: "3:15 am. măslina, ridichi cu sare + unt/ Aș vrea să mănânc niște anșoa/sau ceva sărat". Pe anumite pagini, există agitație și angoasă: "O știi pe femeia asta pe care o numești mama ta - ea chiar e "Moartea" corpul ei/corpul ei e ca un coș de răchită". Iar pe altele, ea se apropie de mântuire:

... să auzi haosul, o cascadă...

ecluzele Marnei - Beethoven

un râu care poartă

pietre și copaci printre care

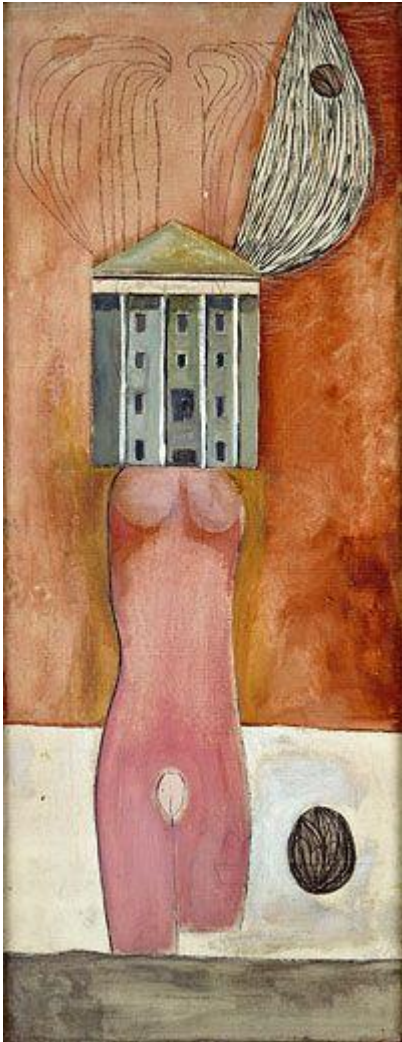
Tunetul care se rostogolește

Procesul de psihanaliză i-a consolidat încrederea în propria imaginație și a învățat-o să își îndrepte energia agresivă fenomenală asupra artei sale, răzbunându-se prin agresarea materialului ca un act recurent de libertate. Pe măsură ce și-a explorat amintirile traumatice, forțele și pasiunile triumphiului oedipian înrădăcinat de mult timp au devenit narațiunea suferinței sale. A fost un model de lucru care a oferit o explicație pentru durerea ei, ajutând-o să își scuture gândurile fracturate din ceața depresiei.

Când criza s-a încheiat și s-a întors la muncă, a creat o serie de forme biomorfe, bulboase, în spirală, simultan masculine și feminine, folosind latex turnat și ipsos. După aceea, profuzia de idei, stiluri și materiale noi - marmură, bronz, lemn, ciment, ceară, țesături, obiecte găsite și mașini - a fost nelimitată. Pentru tot restul vieții sale, povestea pe care a spus-o cel mai des în arta sa a fost povestea nucleului de mamă, tată, copil și guvernantă. Cu toate acestea, simptomele suferinței ei - insomnia, durerile somatice, agorafobia, crizele de plâns și furia splenică, sentimentele de fragmentare și izolare - nu s-au vindecat niciodată. Când a scris că "Adevărul este că Freud nu a făcut nimic pentru artiști, sau pentru problema artistului, pentru chinul artistului - a fi artist implică o anumită suferință", ea recunoștea povara ei, trădarea lui și realitatea de nerezolvat a creativității ei.

Traducere AG
Saga 2023